

Příloha Preventivního programu ZŠ STARÁ BOLESLAV

Program proti šikanování

Vypracovala: Mgr. Petra Kletečková – metodička prevence

Aktualizováno k 1. 9. 2022

Obsah

1. Školní program proti šikanování.....	3
2. Charakteristika Školního programu proti šikanování.....	3
3. Školní program proti šikanování 2016 - 2023.....	3
3.1. Zmapování situace.....	3
3.1.1. Analýza	3
3.1.2. Evaluace	3
3.2. Motivování pedagogů pro změnu	4
3.3. Společné vzdělávání a supervize všech pedagogů	4
3.4. Užší realizační tým	5
3.5. Společný postup při řešení.....	5
3.5.1. Šikanování.....	5
3.5.1.1. Scénář pro řešení lehčí formy šikany (Kolář, 2011)	5
3.5.1.2. Základní scénář pro řešení brutální šikany v počátečním stadiu (Kolář, 2011).....	6
3.5.1.3. Základní krizový scénář pro řešení výbuchu pokročilé šikany (lynč).....	6
3.5.2. Kyberšikana.....	7
3.5.4. Nápravná opatření.....	8
3.6. Primární prevence se třídou.....	8
3.7. Primární prevence ve výuce	9
3.8. Primární prevence ve školních i mimoškolních programech mimo vyučování	9
3.9. Ochranný režim (školní řád, dohledy učitelů).....	9
3.10. Spolupráce s rodiči.....	9
3.11. Školní poradenské pracoviště	10
3.12. Spolupráce se specializovanými zařízeními	10
3.13. Vztahy se školami v okolí.....	11-13
4. PŘÍLOHY:	13

1. Školní program proti šikanování

Vytváření školního programu proti šikanování je dlouhodobý a trvalý proces. Určují ho dva znaky – celoškolský rozměr a zaměření na specifickou prevenci. Aby škola žáky účinně chránila před šikanováním, zapojí všechny pedagogické pracovníky. Zaměření na specifickou prevenci vypovídá, že se program věnuje výhradně řešení šikany, a to prostřednictvím specifické primární prevence a prevence sekundární.

2. Charakteristika Školního programu proti šikanování

Je nedílnou součástí Preventivního programu školy. Slouží k vytvoření bezpečného, respektujícího a pomoc a spolupráci poskytujícího prostředí na naší škole. Zaměřuje se především na prevenci šikany a kyberšikany a nabízí postupy při řešení šikanování. Šikanování je mimořádně nebezpečná forma násilí, která ohrožuje základní výchovné a vzdělávací cíle školy. V místech jejího výskytu dochází ke ztrátě pocitu bezpečí žáků, který je nezbytný pro harmonický rozvoj osobnosti a efektivní výuku.

Cílem programu je vytvořit ve škole bezpečné, respektující a spolupracující prostředí. Na tvorbě a realizaci programu se podílejí všichni pedagogičtí pracovníci školy.

Školní metodik prevence podle potřeby spolupracuje s metodikem prevence v PPP a dalšími subjekty zabývajícími se touto problematikou.

Za realizaci a hodnocení Školního programu proti šikaně je odpovědný ředitel školy. Tento dokument je otevřený, bude ověřován, upravován a doplňován dle platné legislativy, pokynů MŠMT a aktuální situace na škole.

3. Školní program proti šikanování 2016 - 2023

3.1. Zmapování situace

3.1.1. Analýza

Vycházíme ze zkušeností pedagogů, zvláště TU, anonymní dotazníky pro rodiče, rozhovory s dětmi, monitorování vztahů mezi žáky ve výuce i při mimoškolních aktivitách SCIO.

Všechna šetření jsou vyhodnocena, porovnána s předchozími lety a jsou z nich pak vyvozeny odpovídající závěry.

S třídními kolektivy pracujeme také v rámci adaptačních kurzů, škol v přírodě či tematicky zaměřených pobytů.

Individuální konzultace se zákonnými zástupci. Dozory jsou konány aktivně, zvýšená pozornost je věnována rizikovým místům (WC, šatny u tělocvičny, zavřené dveře tříd o přestávce...).

3.1.2. Evaluace

Každý program vyžaduje zpětnou vazbu, která ověří míru jeho funkčnosti a efektivitu realizace: otevřené diskuze s dětmi

rozhovory se zákonnými zástupci
dotazníky SCIO

vyhodnocení: šetřených jevů a podezření úrazů
kázeňských opatření
účinnosti jednání se zákonnými zástupci žáků
preventivní strategie tříd
vyhodnocení intervencí a mapování třídních kolektivů ...

Program je vyhodnocován průběžně, preventivní strategie tříd se vyhodnocují 1x ročně, jejich výstupy jsou obsaženy v hodnocení Preventivního programu i ve výroční zprávě školy. Případné náměty na úpravu Školního programu proti šikanování nebo školního řádu jsou pak následně přeneseny do těchto dokumentů formou jejich aktualizace. Na vyhodnocení se podílí především metodik prevence a vedení školy.

3.2. Motivování pedagogů pro změnu

Motivací je teoretická znalost problematiky šikany, její prevence a fakt, že v počátečních fázích se šikana dle odborníků vyskytuje na všech školách. Klíčovým momentem je, aby učitelé výskyt šikany nejen neodmítali, ale aby ho ani nevnímali jako své osobní selhání.

Úkoly:

- zajistit školení k prevenci šikanování
- seznámit všechny pedagogické pracovníky školy s přímými a nepřímými signály šikanování
- poučit všechny pedagogické pracovníky školy o rozdílech mezi šikanováním a škádlením

3.3. Společné vzdělávání a supervize všech pedagogů

Škola zajišťuje podporu a rozvoj pedagogů v podobě dalšího vzdělávání; uvádějících učitelů pro začínající pedagogy; dostupné intervize a/nebo supervize.

Plán dalšího vzdělávání pedagogů zahrnuje školení pedagogů a ve zvýšené míře pracovníky pověřené řešením šikany (ředitelku školy, školní psycholožku, metodičku prevence a výchovnou poradkyni) a třídních učitelů (zejm. v prevenci šikanování, v oblasti komunikace, řešení konfliktů, interakce mezi učitelem a žákem, v diagnostice klimatu školní třídy, v ovlivňování postojů žáků v přijímání různosti, v podpoře osobnostně - sociálního rozvoje žáků, v tvorbě pravidel třídy a hodnocení jejich dodržování, v evaluaci klimatu třídy jako východiska k plánování služeb školy). Zároveň zajišťuje vzdělávání v oblasti právního povědomí.

Úkoly:

- předávání informací: pravidelně – na poradách průběžně – dle aktuální situace se při nevhodném chování žáků a narušení vztahů v kolektivu budeme řídit krizovým plánem
- proškolení všech pracovníků ZŠ
- doplňování knihovny odbornými publikacemi
- úzká spolupráce s ostatními subjekty

3.4. Užíší realizační tým

Tvoří ředitelka školy, výchovná poradkyně a metodička prevence + třídní učitel nebo vyučující, který zjistil podezřelé okolnosti signalizující rizikové chování jednotlivce nebo kolektivu

- vyšetření a kázeňský postih – odpovídá ředitelka školy
- práce s jedincem či třídou – odpovídá třídní učitel
- preventivní aktivity – odpovídá metodička prevence, výchovná poradkyně

3.5. Společný postup při řešení

3.5.1. Šikanování

Škola usiluje o včasné odhalení šikany a za tímto účelem má nastavený funkční systém vzájemné komunikace mezi pedagogy o signálech, výskytu porušení pravidel, nebo jiných rizikových faktorech tak, aby byl pedagog vždy včas informován o tom, jaká atmosféra je v jeho třídě. Současně má škola nastaven pravidelný monitoring varovných signálů výskytu šikany a využívá k němu adekvátní nástroje.

3.5.1.1. Scénář pro řešení lehčí formy šikany (Kolář, 2011)

1. odhad závažnosti onemocnění skupiny a stanovení formy
2. rozhovor s informátory a oběťmi;
3. nalezení vhodných svědků;
4. individuální rozhovory se svědky (nepřípustné je společné vyšetřování agresorů a svědků, hrubou chybou je konfrontace oběti s agresory);
5. ochrana oběti;
6. předběžná diagnóza a volba ze dvou typů rozhovoru:
7. rozhovor s oběťmi a rozhovor s agresory (směřování k metodě usmíření)
8. rozhovor s agresory (směřování k metodě vnějšího nátlaku);
9. realizace vhodné metody: a) metoda usmíření; b) metoda vnějšího nátlaku (výchovný pohovor nebo výchovná komise s agresorem a jeho rodiči);
10. třídní hodina : oznámení potrestání agresorů
11. rozhovor s rodiči oběti;

12. třídní schůzka;
13. práce s celou třídou.

3.5.1.2. Základní scénář pro řešení brutální šikany v počátečním stadiu (Kolář, 2011)

1. Odhad závažnosti onemocnění skupiny a stanovení formy šikany
2. Rozhovor s informátory a oběťmi
3. Nalezení vhodných svědků (ve spolupráci s informátory a oběťmi vytipujeme členy skupiny, kteří budou pravdivě vypovídat: žáci, kteří s obětí kamarádí, sympatizují, nebo ji alespoň neodmítají, žáci nezávislí na agresorech, kteří nepřijímají normy šikanování)
4. Individuální rozhovory se svědky (nepřípustné je společné vyšetřování agresorů a svědků, hrubou chybou je konfrontace oběti s agresory, rozhovory organizujeme tak, aby o nich druzí nevěděli – bezpečnost svědků, hledáme odpovědi na otázky co, kdy, kde a jak se stalo). Nejvhodnější je provést písemný zápis z těchto rozhovorů!
5. Ochrana oběti
6. Do doby, než se vše vyřeší – zajistit zvýšený dozor, zorganizování bezpečných příchodů a odchodů dítěte do a ze školy, v závažném případě ponechat doma.
7. Předběžná diagnóza a volba ze dvou typů rozhovoru a) Rozhovor s oběťmi a rozhovor s agresory (směřování k metodě usmíření) b) Rozhovor s agresory (směřování k metodě vnějšího nátlaku)
8. Realizace vhodné metody a) Metoda usmíření: Místo donucení k vnější poslušnosti se sleduje vnitřní proměna vztahů mezi oběťmi a agresory. Je akcentováno řešení problému, tedy rozmrznutí agresivního postoje, domluva, usmíření mezi aktéry šikanování. Nastupuje řízené, společné hledání nápravy místo trestu. Usmíření lze zpečetit dobrovolným odčiněním škod, které je přijatelné pro všechny. b) Metoda vnějšího nátlaku: výchovný pohovor nebo výchovná komise
9. Záměrem je přinutit trestem a strachem viníky k zastavení agresivního chování a k dodržování oficiálních norem. Individuální nebo komisionální pohovor, kde se rozhoduje o udělení výchovného opatření.
10. Výchovná komise, respektive škola má k dispozici pro zastavení násilí agresorů běžná, ale i mimořádná opatření: výchovná opatření (napomenutí, důtka třídního učitele, důtka ředitele, snížení známky z chování).
11. Třídní hodina a) Efekt metody usmíření b) Oznámení potrestání agresorů
12. Rozhovor s rodiči oběti: Jsou podány informace o zjištěních a závěrech školy, domluvení dalších opatření.
13. Třídní schůzka: Potřeba informovat rodiče, že ve třídě byla šikana, kterou škola řešila; u metody usmíření možno na pravidelné schůzce, u pokročilé šikany – schůzka mimořádná.
14. Práce s celou třídou: Systematicky a trvale budovat kamarádské a bezpečné vztahy v celé třídě; ke změně vztahů ve třídě možno využít spolupráci s profesionály ze školských poradenských zařízení (PPP, SVP apod.). Dodržovat stanovená pravidla.

3.5.1.3. Základní krizový scénář pro řešení výbuchu pokročilé šikany (lynč) (Poplachový plán pro tzv. školní lynčování (Kolář, 2011)

A. První (alarmující) kroky pomoci

1. zvládnutí vlastního šoku – bleskový odhad závažnosti a formy šikany;
2. bezprostřední záchrana oběti, zastavení skupinového násilí.

B. Příprava podmínek pro vyšetřování

1. zalarmování pedagogů na poschodí a informování vedení školy;
2. zabránění domluvě na křivé skupinové výpovědi;
3. pokračující pomoc oběti (přivolání lékaře);
4. oznámení na policii, paralelně – navázání kontaktu se specialistou na šikanování, informace rodičům

C. Vyšetřování

1. rozhovor s obětí a informátory;
2. nalezení nejslabších článků nespolupracujících svědků;
3. individuální, případně konfrontační rozhovory se svědky;
4. rozhovor s agresory, případně konfrontace mezi agresory, není vhodné konfrontovat agresora (agresory) s obětí (oběťmi).

D. Léčba

Metoda vnějšího nátlaku a změna konstelace skupiny.

3.5.2. Kyberšikana

Jak tedy postupovat v případě, že se staneme obětí kyberšikany?

Jedná se o:

- ukončení komunikace
- blokování útočníka
- identifikace útočníka
- oznámení útoku
- nebýt nevšimavý
- podpora oběti

Kde hledat pomoc?

- u někoho, komu důvěřuješ (rodič, kamarád, učitel)
- pomoc ONLINE (internet Helpline)
- E-bezpečí
- Národní centrum bezpečnějšího internetu (Safer internet)
- Poradenská linka pro pedagogy
- Úřad na ochranu osobních údajů
- Policie ČR

Jak se chránit před kyberšikanou a jak se bránit kyberútokům?

V současné chvíli neexistuje způsob, jak se 100 % chránit před kyberšikanou a jejími útoky. Riziko můžeme pouze snížit, a to díky používání a dodržování následujících pravidel:

Prevence kyberšikany:

1. Nezveřejňovat osobní údaje (citlivé informace, které mohou být zneužity).
 2. Nesdílet fotografie.
 3. Bezpečně se odhlašovat.
 4. Měnit přihlašovací údaje nebo mít bezpečnější hesla.
 5. Nepřidávat si lidi pouze kvůli počtu.
 6. Přidávat si pouze dobře známé lidi (Nebudte důvěřiví k cizím lidem!!!).
 7. Číst si pravidla užívání.
 8. Rozlišovat virtuální a reálný život.
 9. Nastavovat sdílení. Na sociální síti si můžeš nastavit, pro koho budou informace na tvém profilu viditelné.
 10. Nebýt závislý na sociálních sítích; nespamovat.
2. Rozhovory s rodiči agresorů a obětí neprobíhají souběžně. Rozhovor s rodiči oběti obvykle proběhne až po jejím vyšetření, během něj dostávají informace o výsledcích šetření a závěrech školy, jsou domluvena dalších opatření a současně jsou vyrozuměni o třídní schůzce, kde bude podána informace o řešení šikany.

3.5.3. Nápravná opatření

A. běžná opatření: výchovná opatření: napomenutí třídního učitele, důtka třídního učitele, důtka ředitele; snížení známky z chování; realizace individuálního výchovného plánu přeřazení agresora do jiného kolektivu;

B. mimořádní opatření:

- a) ředitel školy podá návrh orgánu sociálně-právní ochrany dítěte k zahájení práce s rodinou, případně k zahájení řízení o nařízení předběžného opatření či ústavní výchovy s následným umístěním v diagnostickém ústavu;
- b) krátkodobý dobrovolný pobyt v dětském diagnostickém ústavu, diagnostickém ústavu pro mládež nebo ve středisku pro mládež;
- c) umístění do diagnostického ústavu na předběžné opatření a následné nařízení ústavní výchovy

3.6. Primární prevence ve třídách

Ve třídě jsou nastavena třídní pravidla, která nenahrazují ani nezdvoujují školní řád. Ideální je, pokud se na tvorbě třídních pravidel a na kontrole jejich dodržování podílejí spolu s pedagogem (nejlépe třídním učitelem) do značné míry samotní žáci.

Třídní učitel sleduje vztahy ve třídě, podílí se na rozvoji pozitivních vztahů mezi žáky a na zlepšení třídního klimatu, úzce spolupracuje s rodiči a snaží se neprodleně řešit jak kázeňské přestupky dětí, tak jejich problémy osobní.

Žáci jsou poučeni o tom, co je a co není šikana, na koho se mají obrátit, mají-li na šikana podezření (třídní učitel, metodička prevence, výchovná poradkyně, vedení ZŠ, dozory). Žáci jsou srozumitelnou formou informováni o tom, na koho se mají obrátit a jak a komu je možné si stěžovat, pokud nejsou spokojeni s postupem pedagoga nebo školy.

3.7. Primární prevence ve výuce

Témata prevence šikanování jsou součástí osnov jednotlivých předmětů (např. prvouka, výchova k občanství, výchova ke zdraví, tělesná výchova...). Učitelé se soustřeďují na rozvíjení pozitivních vztahů mezi žáky, pracují s pravidly třídy a dynamikou třídního kolektivu, spoluvytvářejí bezpečné prostředí školy. Na budování třídních kolektivů a posílení právního vědomí jsou zaměřeny i každoroční preventivní besedy.

3.8. Primární prevence ve školních i mimoškolních programech mimo vyučování

ZŠ provádí prevenci o přestávkách a při všech činnostech organizovaných školou (exkurze, výlety, vycházky, kroužky, školní družina). Škola každoročně nabízí svým žákům pestrou paletu volnočasových aktivit a zprostředkovává jim i nabídky dalších subjektů ve městě a blízkém okolí.

3.9. Ochranný režim (školní řád, dohledy učitelů)

Školní řád stanoví pravidla chování ve škole, zakazuje násilí žáků vůči spolužákům, pracovníkům školy a současně stanoví způsob potrestání. Účinné dozory – hlavně rizikových míst. Poučení žáků v dané oblasti třídními učiteli a učiteli ve vhodných předmětech.

3.10. Spolupráce s rodiči

Vhodný způsob seznámení s prevencí a řešením šikany ve škole, například na webových stránkách, pomocí informativního dopisu a při třídních schůzkách). Škola může rodičům nabídnout i odborné letáky a kontakty na příslušná odborná pracoviště.

Rodiče jsou informováni o realizaci programu prostřednictvím třídních schůzek, průběžně jsou seznamováni s aktivitami ZŠ v tisku (Městské listy) a na webových stránkách školy.

Rodiče mají možnost individuální konzultace se všemi pedagogickými pracovníky školy včetně výchovné poradkyně, metodičky prevence, e-mailové adresy všech jsou dostupné na webových stránkách školy.

Při pravidelných třídních schůzkách a konzultačních hodinách jsou rodiče informováni

i o tom, na koho se mají obrátit a jak a komu je možné si stěžovat, pokud nejsou spokojeni s postupem pedagoga nebo školy, také mají možnost kontaktovat kohokoli z pedagogických pracovníků ve škole.

Spolupracujeme s rodiči při řešení problémových situací.

Škola může rodičům nabídnout tištěné materiály i internetové odkazy, které se věnují této problematice, poskytuje jim také kontakty na odborníky a organizace zabývající se touto problematikou.

Zástupci z řad rodičů se mohou stát členy Školské rady a mohou se tak podílet na činnosti školy.

Když rodiče přijdou žádat o pomoc ohledně šikany svého dítěte:

- nereagujeme obranně a nedůvěřivě
- nevyjadřujeme pochybnosti
- nechápeme prosbu rodičů jako stížnost
- nezlehčuje situaci tvrzením, že jejich dítě provokovalo, nebo že se jednalo jenom o šikálení atd.
- rodiče v klidu vyslechneme
- necháme je vymluvit
- nepoučujeme
- aktivně nasloucháme
- je-li potřeba, doptáme se na důležité informace
- podezření nebo tvrzení rodičů, že je jejich dítě šikanováno, nikdy podceňujeme a vždy je důkladně a diskrétně prošetříme

3.11. Školní poradenské pracoviště

Poskytuje poradenské služby individuální, skupinové a komunitní, a to jak žákům, tak i rodičům a pedagogům.

Školní poradenské pracoviště tvoří: ředitelka školy
výchovná poradkyně
školní metodička prevence

Jména a kontakty jsou k dispozici na webových stránkách školy.

3.12. Spolupráce se specializovanými zařízeními

Škola spolupracuje se specializovanými pracovišti dle aktuální situace a dle potřeb.

V resortu školství: s PPP (pedagogicko-psychologická poradna,
se SVP (středisko výchovné péče)
se SPC (speciálně pedagogické centrum)

V resortu zdravotnictví: s pediatrií a s odbornými lékaři, s dětskými psychology, s psychiatry se zařízeními, která poskytují odbornou poradenskou a terapeutickou péči, včetně individuální a rodinné terapie

V resortu sociální péče: s oddělením péče o rodinu a děti, s oddělením sociální prevence
Případně s neziskovými organizacemi specializujícími se na prevenci a řešení šikany.

Pokud dojde k závažnějšímu případu šikanování nebo při podezření, že šikanování naplnilo skutkovou podstatu trestného činu, ředitel školy oznámí tuto skutečnost na Policii ČR. Ředitel školy oznámí orgánu sociálně právní ochrany dítěte skutečnosti, které ohrožují bezpečí a zdraví žáka.

Pokud žák spáchá trestný čin, popř. opakovaně páchá přestupky, ředitel školy zahájí spolupráci s orgány sociálně právní ochrany dítěte bez zbytečného odkladu.

Mezi nejdůležitější partnery naší školy patří:

a) **Oddělení sociálně právní ochrany dětí Městského úřadu Brandýs n. L. - Stará Boleslav**, vedoucí oddělení sociálně právní ochrany dětí: Jan Vaněk, DiS., telefon: 326 653 802, mobil: 778 767 948, e-mail: jan.vanek@brandysko.cz

b) **Pedagogicko-psychologická poradna pro Prahu-východ** Sportovní 846/22, 101 00 Praha 10 – Vršovice, vedoucí odloučeného pracoviště: PaedDr. Michaela Trávníčková, Telefon: 281867331-4, mobil: 739673168

3.13. Vztahy se školami v okolí

Domluva ředitelů na spolupráci při řešení šikany, kdy se jí účastní žáci z různých škol – odpovídá ředitelka školy.

Jako mimoškolní šikana se označuje násilí, které se děje mimo areál školy, nicméně má nějaký významný vztah ke škole. Z tohoto titulu může být škola vtažena do řešení případu a její postup musí být více či méně nestandardní. Může jít například o případy, kdy agresori a oběti jsou z jiných škol nebo parta násilníků z jedné školy systematicky terorizuje děti na sídlišti. V takovém případě je zapotřebí navázat spolupráci s vedením školy, odkud další protagonisté šikanování jsou. Významnou úlohu zde hraje spolupráce se sociálními kurátory a PČR.

- a) komunikace se školami – průběžná
- b) vzájemné informování o možnostech spolupráce
- c) jednotný postup při řešení mimoškolní šikany

ZÁKLADNÍ ŠKOLY:

Základní škola Brandýs n. L. - St. Boleslav, Palachova 337 tel. 326 902 336 / 731 159 448 e-mail: sekretariát: info@fzs-palachova.cz ředitel: j.jary@fzs-palachova.cz

Základní škola Na Výsluní, Kostelecká 1750, Brandýs nad Labem-Stará Boleslav tel. 326 906 096 e-mail: ředitel: jan.pribyl@zsnavysluni.cz

ZŠ Brandýs n. L. - St. Boleslav, Školní 291/6, 250 00 Stará Boleslav tel. 326 911 489 ředitelka školy: 775 095 970 e-mail: kancelář: skola@zsnavysluni.cz, ředitelka: albrechtova@zssbol.cz

Základní umělecká škola Brandýs n. L. - St. Boleslav, F. X. Procházky 25, 250 01 Brandýs n. L.-Stará Boleslav tel. 326 903 672 e-mail: ředitel: reditel@zus-brandys.cz

STŘEDNÍ ŠKOLY:

Střední zemědělská škola, 250 01 Brandýs nad Labem-Stará Boleslav, Zápská 302 tel. 326 904 316, 606 095 432 E-mail: sekretariát info@szesbrandys.cz ředitel m.ornst@volny.cz

Gymnázium J. S. Machara, 250 01 Brandýs nad Labem-Stará Boleslav, Královická 668, tel. 326 902 311, 326 905 125 e-mail: gbl.cz

Integrovaná střední škola Františka Melichara, 250 01 Brandýs nad Labem-Stará Boleslav, Pražská 370/57 tel. 326 902 326 e-mail: issb@issb.cz

4. PŘÍLOHY:

č. 1 Legislativa

Metodický pokyn ministryně školství, mládeže a tělovýchovy k prevenci a řešení šikany ve školách a školských zařízeních (č.j. MSMT-21149/2016)

Metodické doporučení k primární prevenci rizikového chování u dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních“ (č. j. 21291/2010-28)

Metodický pokyn ministra školství, mládeže a tělovýchovy k řešení šikanování ve školách a školských zařízeních“ (č. j. MSMT- 22294/2013-1)

Využití právních opatření při řešení problémového chování žáků na školách

Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů;

Zákon č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů;

Zákon č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů, Zákon č. 89/2012 Sb., občanským zákoníkem;

Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů;

Zákon č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi;

Zákon č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky, ve znění

Zákon č. 40/2009 Sb., trestním zákoníkem, ve znění pozdějších předpisů.;

Zákon č. 167/1998 Sb., o návykových látkách a o změně některých dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů;

Zákon č. 200/1990 Sb., o přestupcích, ve znění pozdějších předpisů;

Zákon č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování (zákon o zdravotních službách), ve znění pozdějších předpisů;

Vyhláška č. 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních, ve znění vyhlášky č. 116/2011 Sb.;

Vyhláška č. 48/2005 Sb., o základním vzdělávání a některých náležitostech plnění povinné školní docházky, ve znění pozdějších předpisů;

Metodický pokyn MŠMT k primární prevenci sociálně patologických jevů u dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních, č. j. 20 006/2007-51;

Metodickým pokyn MŠMT k výchově proti projevům rasismu, xenofobie a intolerance, čj. 14 423/99-22;

Metodickým pokynem MŠMT k prevenci a řešení šikanování mezi žáky škol a školských zařízení, č. j. 24 246/2008-6

Metodický pokyn MŠMT k zajištění bezpečnosti a ochrany dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních zřizovaných Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy, čj. 37 014/2005-25;

Metodický pokyn MŠMT k jednotnému postupu při uvolňování a omlouvání žáků z vyučování, prevenci a postihu záškoláctví; č. j. 10 194/2002-14;

Metodické doporučení MŠMT pro práci s Individuálním výchovným programem v rámci řešení rizikového chování žáků, č. j. MSMT-43301/2013;

Národní strategie primární prevence rizikového chování dětí a mládeže na období 2019-2027, MŠMT;

Akční plán realizace Národní strategie primární prevence rizikového chování dětí a mládeže na období 2019 – 2021

č. 2 Charakteristika šikany

Je nutné zaměřit se na vytváření dobrých vztahů ve třídě. Je proto třeba zajistit další vzdělávání pedagogických pracovníků v oblasti problematiky vytváření dobrých vztahů ve třídě. Na prevenci šikany by měli spolupracovat pedagogičtí pracovníci podle předem stanovených postupů.

Šikana je agresivní chování ze strany žáka/ů vůči žákovi nebo skupině žáků či učiteli, které se v čase opakuje (nikoli nutně) a je založeno na vědomé, záměrné, úmyslné a obvykle skryté snaze ublížit fyzicky, emocionálně, sociálně a/nebo v případě šikany učitele také profesionálně. Šikana je dále charakteristická nepoměrem sil, bezmocností oběti nepřijemností útoku pro oběť a samoučelností agrese. Nepřímou podobou šikany je přehlížení či ignorování žáka. Šikana může vést k celoživotním následkům

Podoby šikany

Přímá šikana může mít podobu:

- fyzickou (např. bití, plivání, tahání za vlasy)
- verbální (např. vulgární nadávky, zraňující komentáře k rase, národnosti, etnicitě, náboženství nebo sexualitě, výhrůžky, násilné a manipulativní příkazy)
- neverbální (např. urážlivá gesta a zvuky, zírání, používání zastrašujících nebo výhrůžných výrazů ve tváři, nebo v řeči těla, ničení/schovávání/kradení věcí nebo učebních pomůcek).

Nepřímá šikana

- má za cíl způsobit emocionální a psychologické utrpení a poškodit sociální status oběti
- je vykonávána způsobem, kdy útočník působí bolest tak, aby to vypadalo, že žádný takový

..

záměr ve skutečnosti nemá

• hlavní agresor k útoku často využívá prostředníka, neútočí přímo Nepřímá šikana je většinou nefyzická, nicméně v některých případech může být také třetí strana manipulována do situace, kdy má zapříčinit fyzické ublížení

Nefyzické formy nepřímé šikany pak mohou zahrnovat:

- záměrnou ignoraci nebo izolování žáka nebo učitele
- rozšiřování zákeřných pomluv a lží
- neoprávněná nařčení ze sexuálního obtěžování
- neoprávněná nařčení z nespravedlivého hodnocení (u učitele)
- ničení pověsti a reputace
- ponižování před ostatními žáky i pedagogy
- nepříjemné sexuální provokace

Dominantní znak šikany:

Bezmocnost oběti.

Neoddělitelnou součástí problému je skupinová dynamika

Šikana a škádlení

Vnitřní rozdíl mezi šikanou a škádlením je veliký. Jestliže svého kamaráda škádlím, tak očekávám, že to bude legrace nejen pro mě, ale i pro něj. Ale když vidím, že to jako legraci nebere, že je zraněný, pak pocítím lítost a omluvím se mu.

U šikany je to obráceně. Agresor chce druhému ublížit, chce ho ranit a má z toho radost. Nejenom, že se mu neomluví, ale své chování opakuje a většinou násilí stupňuje.

Rozhodnout, zda se jedná o šikanu a nejde jen o škádlení, je velmi důležité pro první orientaci a především nápravu. Není tak důležité, jak se závažnost situace jeví nám – děti mají svůj svět. Rozhodující pro posouzení, zda jde o šikanu, je subjektivní vnímání agresora a oběti, tedy na jedné straně prospěch a potěšení, na druhé rostoucí utrpení. Hranice, která odlišuje šikanování od škádlení nebo agrese, bývá někdy nezřetelná. U žáků se za šikanování nepovažuje škádlení nebo agrese, které nemá znaky šikanování. Jedním z rozlišujících prvků je schopnost žáka škádlení opětovat, bránit se mu, zastavit ho. Ve chvíli, kdy se žák škádlení nebo agresi neumí nebo nemůže bránit, cítí se bezradný a bezmocný, a přesto škádlení nebo agrese pokračuje, pak toto chování přerůstá v šikanu. Podobně, jedná-li se o šikanu pedagoga žáky, pak šikana není zlobení a nerespektování ze strany žáků, které postrádá znaky šikany. Naopak přerůstá v šikanu, stává-li se vědomým, záměrným, úmyslným a cítí-li pedagog, že není v jeho moci jej zastavit, cítí se bezbranně, ztrácí autoritu a poměr sil v rolích žák/žáci x pedagog se obrací.

č. 3 Charakteristika kyberšikany

Kyberšikanu definujeme jako zneužití ICT (informačních komunikačních technologií), zejména pak mobilních telefonů a internetu, k takovým činnostem, které mají někoho záměrně ohrozit, ublížit mu. Podobně jako u šikany se jedná o úmyslné chování, kdy je oběť napadána útočníkem nebo útočnický. Povaha a provedení útoků určuje její závažnost

Podoby kyberšikany:

- zakládání falešných profilů na jméno žáka či učitele s dehonestujícím obsahem
- prezentace ponižujících videí na portálech, jako je youtube.com, spoluzaci.cz nebo facebook.com apod.
- prezentace zraňujících komentářů na webu
- rozesílání vulgárních nebo výhružných koláží s tváří žáka nebo učitele či příslušníků jeho rodiny
- výhružné SMS nebo e-maily apod.

Kyberšikana bývá u dětí školního věku často doplňkem klasické přímé a nepřímé šikany. Je tedy důležité při řešení prověřit případné souvislosti s klasickou šikanou. Tedy pokud probíhá klasická šikana (např. nadávky, ponižování), je nutné zjistit situaci oběti v kyberprostoru (mobil, profil, chat apod.) a naopak.

Škola by se kyberšikanou měla zabývat vždy, když se o ní dozví. Základním úkolem musí být zmapování konkrétního případu, které škole pomůže rozhodnout se pro správný postup řešení.

Důvody šikanování či kyberšikany

- jakákoli odlišnost žáka nebo pedagoga, např.: fyzická zdatnost, vzhled, hmotnost, barva pleti, tělesná neobratnost
- inteligence-snížení rozumových schopností, nebo naopak nadání
- jazyková/komunikační bariéra
- socio-ekonomická odlišnost, psychická odlišnost
- speciální vzdělávací potřeby žáka apod. Šikana může mít také specifický obraz, odehrává-li se ve vztahu k žákům nebo pedagogům z důvodu:
 - etnicity (v ČR bývá v této souvislosti nejčastější anticiganismus) • rasové nebo národnostní příslušnosti
 - náboženského vyznání nebo víry (často také v kombinaci s pohlavím např. muslimské dívky, židovští chlapci apod.)
 - sexuální orientace (nejčastěji proti homosexuálům) apod.

Rozdíl mezi šikanou a kyberšikanou

Zatímco klasická šikana se může projevovat jak fyzickými útoky, tak útoky psychickými, kyberšikana se odehrává pouze v psychické rovině. Agrese se odehrává ve virtuálním prostředí. Útoky mohou být intenzivnější, dlouhodobější, uživatelé ICT dokáží z utrpení oběti dokonce udělat masovou zábavu.

Na rozdíl od běžné šikany kyberšikanu nemůžeme dopředu očekávat. Obětí se tak může stát kdokoli, kdykoliv a kdekoliv. Stačí, když bude připojen k internetu nebo mobilní síti (GSM) a útočník může zaútočit i ze vzdáleného místa, např. ze svého domova.

Dalším rozdílem mezi oběma formami je identita útočníka. V případě kyberšikany je útočník většinou skrytý za přezdívku, tzv. „nickem“, nebo jiným neurčitým identifikátorem. Stejně jako je tomu u původců kyberšikany ani u jejich obětí nezáleží na věku, pohlaví, fyzické síle, postavení v sociální skupině či úspěšnosti ve společnosti.

V elektronické komunikaci jsou výše zmíněné aspekty potlačeny a nemají takový význam, jako při komunikaci tváří v tvář.

Kyberšikana a zákony

Kyberšikana není trestným činem. Některé její projevy se však dají klasifikovat jako jiné trestné činy či přestupky.

Přehled paragrafů, podle kterých by se dala klasifikovat kyberšikana:

Trestní zákoník (Zákon 40/2009 Sb.)

§ 144 Účast na sebevraždě až 12 let

§ 175 Vydírání až 16 let

§ 180 Neoprávněné nakládání s osobními údaji až 8 let

§ 181 Poškození cizích práv až 5 let

§ 182 Porušení tajemství dopravovaných zpráv až 10 let

§ 184 Pomluva až 2 roky

§ 191 Šíření pornografie až 5 let

§ 192 Výroba a jiné nakládání s dětskou pornografií až 8 let

§ 209 Podvod až 10 let

§ 230 Neoprávněný přístup k počítačovému systému a nosiči informací až 8 let

§ 231 Opatření a přechovávání přístupového zařízení a hesla k počítačovému systému a jiných takových dat až 5 let

§ 232 Poškození záznamu v počítačovém systému a na nosiči informací a zásah do vybavení počítače z nedbalosti až 2 roky

§ 352 Násilí proti skupině obyvatelů a proti jednotlivci až 3 roky

§ 353 Nebezpečné vyhrožování až 3 roky

§ 354 Nebezpečné pronásledování až 3 roky

§ 356 Podněcování k nenávisti vůči skupině osob nebo k omezování jejich práv a svobod až 3 roky

§ 357 Šíření poplašné zprávy až 8 let

č.4 Stadia šikanování

První stadium: Zrod ostrakismu

Jde o mírné, převážně psychické formy násilí, kdy se okrajový člen skupiny necítí dobře. Je neoblíben a není uznáván. Ostatní ho více či méně odmítají, nebaví se s ním, pomlouvají ho, spřádají proti němu intriky, dělají na jeho účet „drobné“ legrácky apod. Tato situace je již zárodečnou podobou šikanování a obsahuje riziko dalšího negativního vývoje.

Druhé stadium: Fyzická agrese a přitvrzování manipulace

V zátěžových situacích (což může být i školou vytvářené konkurenční prostředí), kdy ve skupině stoupá napětí, začnou ostrakizovaní žáci sloužit jako hromosvod. Spolužáci si na nich odraňují nepříjemné pocity, například z očekávané těžké písemné práce, z konfliktu s učitelem nebo prostě jen z toho, že chození do školy je obtěžuje.

Manipulace se přitvrzuje a objevuje se zprvu ponejvíce subtilní fyzická agrese. Stupňování agrese může být dáno také neřešením předchozí situace.

Třetí stadium (klíčový moment): Vytvoření jádra

Vytváří se skupina agresorů, úderné jádro. Tito šířitelé „viru“ začnou spolupracovat a systematicky, nikoliv již pouze náhodně, šikanovat nejvhodnější oběti. V počátku se stávají jejich oběťmi ti, kteří jsou už osvědčeným objektem ostrakizování. Třída ví, o koho jde. Jde o žáky, kteří jsou v hierarchii nejnižší, tedy ti „slabí“. Většinou platí mezi ostatními žáky názor - „raději on, než já“.

Čtvrté stadium: Většina přijímá normy

Normy agresorů jsou přijaty většinou a stanou se nepsaným zákonem. V této době získává neformální tlak ke konformitě novou dynamiku a málokdo se mu dokáže postavit. Platí „Bud' jsi s námi, nebo proti nám.“

U členů „virem“ přemožené skupiny dochází k vytvoření jakési alternativní identity, která je zcela poplatná vůdcům. I mírní a ukáznění žáci se začnou chovat krutě – aktivně se účastní týrání spolužáka a prožívají při tom uspokojení.

Páté stadium: Totalita neboli dokonalá šikana

Násilí jako normu přijímají všichni členové třídy. Šikanování se stává skupinovým programem. Obrazně řečeno nastává éra „vykořisťování“. Žáci jsou rozděleni na dvě sorty lidí, které pro přehlednost můžeme označit jako „otrokáře“ a „otroky“. Jedni mají všechna práva, ti druzí nemají práva žádná.

Ve čtvrtém a pátém stadiu hrozí reálné riziko prorůstání parastruktury šikany do oficiální školní struktury. Stává se to v případech, kdy iniciátor šikanování je sociometrickou hvězdou. Je žákem s výborným prospěchem, má kultivované chování a ochotně pomáhá pedagogovi plnit jeho úkoly.

Zvláštnosti u psychických šikan

U psychických šikan zůstává princip stadií nezměněn. Nicméně jejich podoba je jiná. V popředí je nepřímá a přímá verbální agrese čili psychické násilí. Často se zraňuje „jen“ slovem a izolací. Rozdíl je pouze v tom, že se nestupňuje násilí fyzické, ale psychické. Krutost psychického násilí si však v ničem nezadá s nejbrutálnější fyzickou agresí. (Kolář, 2011)

č. 5 Protektivní a rizikové faktory

č. 6. Přímé a nepřímé varovné signály šikanování

Přímé varovné signály šikanování mohou být např.:

- posměšné poznámky na adresu žáka, pokořující přezdívka, nadávky, ponižování, hrubé žerty na jeho účet; účet např. z důvodu etnicity, sexuální orientace, náboženského vyznání apod.;
- kritika žáka, výtky na jeho adresu, zejm. pronášené nepřátelským, nenávistným, pohrdavým tónem;
- nátlak na žáka, aby dával věcné nebo peněžní dary šikanujícímu nebo za něj platil;
- příkazy, které žák dostává od jiných spolužáků, zejména pronášené panovačným tónem;
- skutečnost, že se žák podřizuje ponižujícím a panovačným příkazům spolužáků;
- nátlak na žáka k vykonávání nemorálních až trestných činů či k nucení spoluúčasti na nich;
- honění, strkání, štouchání, rány, kopání, které třeba nejsou zvlášť silné, ale je nápadné, že je oběť neoplácí;
- rvačky, v nichž jeden z účastníků je zřetelně slabší a snaží se uniknout;
- žák se snaží bránit cestou zvýšené agrese, podrážděnosti, odmítání učitelům apod. ~

Nepřímé varovné signály šikanování mohou být např.:

- žák je o přestávkách často osamocený, ostatní o něj nejeví zájem, nemá kamarády;
- při týmových sportech bývá jedinec volen do družstva mezi posledními;
- při přestávkách vyhledává blízkost učitelů;
- má-li žák promluvit před třídou, je nejistý, ustrašený;
- působí smutně, nešťastně, stísněně, mívá blízko k pláči;
- stává se uzavřeným; • jeho školní prospěch se někdy náhle a nevysvětlitelně zhoršuje;
- jeho věci jsou poškozené nebo znečištěné, případně rozházené;
- zašpiněný nebo poškozený oděv;
- stále postrádá nějaké své věci;
- odmítá vysvětlit poškození a ztráty věcí nebo používá nepravděpodobné výmluvy;
- mění svoji pravidelnou cestu do školy a ze školy;

- začíná vyhledávat důvody pro absenci ve škole;
- odřeniny, modřiny, škrábance nebo řezné rány, které nedovede uspokojivě vysvětlit.

Zákonní zástupci žáků by si měli všimnout především těchto možných signálů šikanování:

- za dítětem nepřicházejí domů spolužáci nebo jiní kamarádi;
- dítě nemá kamaráda, s nímž by trávilo volný čas, s nímž by si telefonovalo apod.;
- dítě není zváno na návštěvu k jiným dětem;
- nechutí dítěte jít ráno do školy (zvláště když dříve mělo dítě školu rádo). Dítě odkládá odchod z domova, případně je na něm možno pozorovat i strach;
- ztráta chuti k jídlu;
- dítě nechodí do školy a ze školy nejkratší cestou, případně střídá různé cesty, prosí o odvoz autem;
- dítě chodí domů ze školy hladové (agresoři mu berou svačinu nebo peníze na svačinu);
- usíná s pláčem, má neklidný spánek, křičí ze snu, např. "Nechte mě!";
- dítě ztrácí zájem o učení a schopnost soustředit se na ně;
- dítě bývá doma smutné či apatické nebo se objevují výkyvy nálad;
- zmínky o možné sebevraždě;
- odmítá svěřit se s tím, co ho trápí;
- dítě žádá o peníze, přičemž udává nevěrohodné důvody (například opakovaně říká, že je ztratilo), případně doma krade peníze;
- dítě nápadně často hlásí ztrátu osobních věcí;
- dítě je neobvykle, nečekaně agresivní k sourozencům nebo jiným dětem, projevuje i zlobu vůči rodičům;
- dítě si stěžuje na neurčité bolesti břicha nebo hlavy, možná ráno zvrací, snaží se zůstat doma;
- své zdravotní obtíže může přehánět, případně i simulovat (manipulace s teploměrem apod.);
- dítě se vyhýbá docházce do školy;
- dítě se zdržuje doma více, než mělo ve zvyku.

č.7 Nevhodné postupy při řešení šikany:

- přehlížení, bagatelizací agresivního nebo násilného chování
- odkazování na to, aby si oběť svoji situaci řešila sama, „postavila se jí“

- nucení žáků, aby veřejně řekli, co viděli nebo se veřejně ihned na místě omlouvali
- vedení rozhovoru s žákem o situaci před ostatními žáky, vedení rozhovorů žáků zapojených do šikany společně
- nedostatečného vyhodnocení závažnosti problému a z toho plynoucí volby neadekvátních postupů nebo nepřiměřeného trestu
- emotivního řešení problému (k řešení problému je třeba přistupovat věcně)
- agresivního řešení problému (např. násilím)
- příliš autoritativního řešení (např. zastrašováním nebo vyhrožováním), což může vést spíše ke zhoršení situace, případně ke skrytějším formám šikany, nebo i k jinému rizikovému jednání
- předjímání recidivy útočníka
- řešení i méně závažného rizikového chování v součinnosti s policií (zbytečná kriminalizace útočníka)
- automatického obviňování oběti (sekundární viktimizace)
- vyhýbání se problematickým aktivitám jako zdrojům budoucí šikany

č.8 Scénáře k řešení počáteční a pokročilé šikany

První pomoc při počáteční šikaně:

Krizový scénář pro výbuch skupinového násilí při pokročilé šikaně:

1. odhad závažnosti a formy šikany;
2. rozhovor s těmi, kteří na šikanování upozornili, a s oběťmi;
3. nalezení vhodných svědků;
4. individuální rozhovory se svědky (nepřípustné je společné vyšetřování agresorů a svědků a konfrontace oběti s agresory);
5. ochrana oběti;
6. předběžné vyhodnocení a volba ze dvou typů rozhovoru:
 - a) rozhovor s oběťmi a rozhovor s agresory (směřování k metodě usmíření);
 - b) rozhovor s agresory (směřování k metodě vnějšího nátlaku);
7. realizace vhodné metody:
 - a) metoda usmíření;
 - b) metoda vnějšího nátlaku (výchovný pohovor nebo výchovná komise)

A. První (alarmující) kroky pomoci

1. zvládnutí vlastního šoku – bleskový odhad závažnosti a formy šikany;
2. bezprostřední záchrana oběti, zastavení skupinového násilí

B. Příprava podmínek pro vyšetřování

3. zalarmování pedagogů na poschodí a informování vedení školy;
4. zabránění domluvě na křivé skupinové výpovědi;
5. pokračující pomoc oběti (přivolání lékaře);
6. oznámení na policii, paralelně – navázání kontaktu se specialistou na šikanování, informace rodičům

C. Vyšetřování

7. rozhovor s obětí a informátory;
8. nalezení nejslabších článků, nespolupracujících svědků;
9. individuální, případně konfrontační rozhovory se svědky;
10. rozhovor s agresory, případně agresorem a jeho rodiči);
8. třídní hodina: a) efekt metody usmíření; b) oznámení potrestání agresorů;
9. rozhovor s rodiči oběti;
10. třídní schůzka;
11. práce s celou třídou. konfrontace mezi agresory, není vhodné konfrontovat agresora (agresory) s obětí (oběťmi)

D. Náprava

11. metoda vnějšího nátlaku a změna konstelace skupiny.

č.9 Doporučené znění textů ve školním řádu pro problematiku šikanování

Školní řád (dále ŠŘ) má dle příslušných předpisů (zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů) své zákonné náležitosti a je rozdělen do daných kapitol.

Text, týkající se oblasti prevence, bezpečného prostředí, rizikového chování atd. se objevuje, resp. může objevit prakticky ve všech kapitolách:

Práva a povinnosti žáků a jejich zákonných zástupců ve škole a podrobnosti o pravidlech vzájemných vztahů s pedagogickými pracovníky

- Provoz a vnitřní režim školy

- Podmínky zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví dětí (velmi dobře popsáno v publikaci: Miovský, M. a kol. (2012). Návrh doporučené struktury MPP prevence rizikového chování pro ZŠ (3. kapitola). Praha: Klinika adiktologie 1. LF UK)

- Podmínky zacházení s majetkem školy nebo školského zařízení ze strany žáků

- Pravidla pro hodnocení výsledků vzdělávání žáků

- Podmínky zajištění ochrany žáků před rizikovým chováním a před projevy diskriminace, nepřátelství nebo násilí Pro prevenci a řešení šikanování doporučujeme využít dvě z uvedených kapitol a pravidla pro hodnocení výsledků vzdělávání žáků (klasifikační řád). 1. Práva a povinnosti žáků a zákonných zástupců Do této kapitoly je možné rozvést stávající či přidat zcela nové body zmiňující práva žáků. Příklady konkrétního textu:

- Vyjadřovat svobodně svůj názor ve všech věcech, které se ho týkají; tento názor má být vyjádřen adekvátní formou, přičemž tomuto musí být věnována patřičná pozornost.

Doporučení: Specifikovat zde konkrétní osoby dle realit školy, ke kterým lze své názory směřovat – např. třídní učitel, školní metodik prevence, školní psycholog aj.

- Být ochráněn před fyzickým nebo psychickým násilím a nedbalým zacházením.

Doporučení:

Uvést i opačný pohled, tj. nikdo nemá právo druhému žádným způsobem ubližovat.

- Požádat o pomoc nebo radu kohokoli z pracovníků školy – pokud se žák cítí v jakékoli nepohodě nebo má nějaké trápení.

Doporučení: Současně zmínit povinnost pracovníků školy věnovat tomu vždy náležitou pozornost. Do povinností žáků lze zakomponovat plnění pravidel používání informačních komunikačních technologií, internetu a mobilních telefonů (během vyučování, o přestávkách, v prostoru školy).

Zapomenout se nesmí i na stanovení postihů při nedodržování těchto pravidel.

2. Podmínky zajištění ochrany žáků před rizikovým chováním a před projevy diskriminace, nepřátelství nebo násilí

Do kapitoly je možné přesně konkretizovat pojem šikana, vč. postoje školy.

Např.: • Projevy šikanování mezi žáky, tj. fyzické násilí, omezování osobní svobody, ponižování, zneužívání informačních technologií k znevažování důstojnosti apod., kterých by se dopouštěl kdokoli vůči komukoli (žáci i dospělí), jsou v prostorách školy a při všech školních akcích a aktivitách přísně zakázány a jsou považovány za vážný přestupek proti školnímu řádu.

Doporučení: Zároveň informovat o tom, že v případě takovýchto projevů chování postupuje škola dle daného školního programu proti šikanování (nebo dle vnitřních strategických dokumentů)

- Vždy je svolávána výchovná komise, jsou informováni zákonní zástupci a dle platných zákonů má škola ohlašovací povinnost vůči některým dalším institucím (jako je např. orgán sociálně-právní ochrany dítěte, Policie ČR apod.)

3.Pravidla pro hodnocení výsledků vzdělávání žáků (klasifikační řád)

- Do pravidel pro hodnocení výsledků vzdělávání žáků (coby součásti školního řádu) je možné specifikovat, za co, tj. za jaké druhy nesprávného, netolerovaného či nepřijatelného chování uděluje škola příslušná výchovná opatření. Výčet může být velmi konkrétní nebo obecnější. Doporučuje se více co nejkonkrétnější popis.

Doporučení: Je lépe si nechat prostor pro rozhodování o výchovných opatřeních v konkrétních případech.

- Příklad znění:
 - Za hrubé porušení školního řádu jsou považovány projevy šikanování, tj. cílené a opakované ubližující agresivní útoky. Stejně tak sem mohou patřit i mírné formy psychického útlaku, které byly již dříve prokázány a znovu se opakují.
 - O KONKRÉTNÍM VÝCHOVNÉM OPATŘENÍ ROZHODUJE ŘEDITEL ŠKOLY PO PROJEDNÁNÍ VE VÝCHOVNÉ KOMISI A PEDAGOGICKÉ RADĚ. V úvahu připadá napomenutí, důtka třídního učitele (případně učitele odborné výchovy na střední škole, středním odborném učilišti), důtka ředitele školy příp. č. 10. Z Metodického pokynu Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy k řešení šikanování ve školách a školských zařízeních (Dokument Č.j. MSMT-22294/2013-1)

Odpovědnost školy

Škola má odpovědnost za žáky. V souladu s ustanovením § 29 zákona č. 5651/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném, a jiného vzdělání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů, jsou školy povinny zajišťovat bezpečnost a ochranu zdraví dětí, žáků a studentů v průběhu všech vzdělávacích a souvisejících aktivit, a současně vytvářet podmínky pro jejich zdravý vývoj a pro předcházení vzniku rizikového chování.

Pedagogický pracovník musí šikanování mezi žáky předcházet, jeho projevy neprodleně řešit a každé oběti poskytnout okamžitou pomoc.

Ohlašovací povinnost školy

Dle Metodického pokynu Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy k řešení šikanování ve školách a školských zařízeních (Dokument Č.j. MSMT- 22294/2013-1) má škola ohlašovací povinnost při výskytu šikany v následujících případech:

- dojde-li v souvislosti se šikanou k jednání, které by mohlo naplňovat znaky přestupku nebo trestného činu, obrací se škola na Policii ČR. Trestní oznámení je možné podat také na státní zastupitelství;
- dojde-li k šikaně v průběhu vyučování, s ním souvisejících činností anebo poskytování školských služeb, má škola povinnost tuto skutečnost oznámit zákonnému zástupci jak žáka,

který byl útočníkem, tak žáka, který byl obětí. Tato povinnost vyplývá ze školského zákona (§ 21 odst. 2 školského zákona, dle něhož mají zákonní zástupci dětí a nezletilých žáků právo mj. na informace o průběhu a výsledcích vzdělávání dítěte či žáka a právo vyjadřovat se ke všem rozhodnutím týkajícím se podstatných záležitostí jejich vzdělávání). Skutečnost, že dítě někoho šikanovalo nebo bylo šikánováno, lze chápat jako významnou skutečnost, která v průběhu vzdělávání nastala;

- škola ohlašuje orgánu sociálně právní ochrany dětí takové skutečnosti, které nasvědčují tomu, že dítě je v ohrožení buď proto, že ho ohrožuje někdo jiný nebo proto, že se ohrožuje svým chováním samo (viz § 6, 7 a 10 zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů);
- v případě šikany se jedná o všechny případy, které škola oznámila policejnímu orgánu nebo státnímu zástupci a dále případy, které výše uvedeným nebyly oznámeny i přesto, že se stalo něco závažného, protože nebyl zákonný důvod.

POZNÁMKA:

- Z hlediska zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „TZ“), může šikánování žáků naplňovat skutkovou podstatu trestných činů či provinění (dále jen „trestných činů“).
- Proviněním se rozumí trestný čin spáchaný mladistvým - § 6 zákona č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže): vydírání § 175 TZ, omezování osobní svobody § 171 TZ, zbavení osobní svobody § 170 TZ, útisku § 177 TZ, těžkého ublížení na zdraví podle § 145, ublížení na zdraví §146 TZ, § 146 a TZ, vraždy § 140 TZ, loupeže § 173 TZ, krádeže § 205 TZ, násilí proti skupině obyvatelů a proti jednotlivci § 352 TZ, poškození cizí věci § 228 TZ, znásilnění § 185 TZ, kuplířství § 189 TZ, pohlavního zneužití § 187 TZ apod. + nebezpečné vyhrožování § 353 TZ, nebezpečné pronásledování § 354 TZ, mučení a jiného nelidského a krutého zacházení § 149 TZ.

Pedagogický pracovník, kterému bude znám případ šikánování a nepřijme v tomto ohledu žádné opatření, se vystavuje riziku trestního postihu. pro neoznámení, případně nepřekažení trestného činu (§ 367 TZ).

V úvahu přicházejí i další trestné činy jako např.: nadřování (§ 366 TZ) schvalování trestného činu (§365 TZ), v krajním případě: podněcování (§ 364 TZ).“

č.11. Literatura a webové odkazy

- Bendl, S.: Prevence a řešení šikany ve škole. Praha: ISV, 2003.
- Braun, R.: Diagnostika školní třídy. Skupinová práce se třídou. Praha: IPPP ČR, 2008. • Čapek, R.: Třídní klima a školní klima. Praha: GradaPublishing, 2010.
- Grecmanová, H.: Klima školy. Olomouc: Hanex, 2008.
- Janošová, P., Kollerová, L., Zábrodská, K., Kressa, J., Dědová, M. (2016). Psychologie školní šikany [Psychology of the school bullying] Praha: Grada.
- Kavalír, A. (Eds.). (2009). Kyberšikana a její prevence – příručka pro učitele. Plzeň: Dragon press s.r.o.

- Kolář, M. (2013): Výcvik odborníků v léčbě šikany. Praha: Pražská vysoká škola psychosociálních studií.
- Kolář M. (2011). Nová cesta k léčbě šikany. Praha: Portál.
- Kolář, M. (2001, 2005). Bolest šikanování. Praha: Portál.
- Kolář, M. (2000, 1997). Skrytý svět šikanování ve školách. Praha: Portál.
- Kopecký, K., Krejčí, V. (2010). Rizika virtuální komunikace. (Příručka pro učitele.) Olomouc: Net
- Kopecký, K. Úvod do problematiky kyberšikany páchané na učitelích.

Internetový portál E-Bezpečí [online]. 2016 [vid. 23. únor 2016].

Dostupné z: <http://www.ebezpeci.cz/index.php/temata/kyberikana/1120-kybersikana-ucitelu-vyzkum-Universzity>. [cit. 2. 12. 2012] <http://www.e-nebezpeci.cz/index.php/kestazeni>

- Krejčí, V. (2010). Kyberšikana – kybernetická šikana. Olomouc: E-Bezpečí. [cit. 2. 12. 2012] Dostupný z WWW – <http://www.e-nebezpeci.cz/index.php/kestazeni/materialy-pro-studium-studie-atd>

- Krejčí, V. Pravidla bezpečného používání internetu pro rodiče. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2016. Dostupné z: http://e-bezpeci.cz/index.php/kestazeni/doc_download/74-pravidla-bezpeneho-chovani-na-internetu-pro-rodie-2015

- Lašek, J.: Sociálně psychologické klima školních tříd a školy. Hradec Králové: Gaudeamus, 2001.
- Mareš, J.: Dotazník sociálního klimatu školní třídy. Praha: IPPP, 1998
- Mareš, J.: Přehled kvantitativních metod pro diagnostiku psychosociálního klimatu školy I. in: JEŽEK, S. (ed.): Psychosociální klima školy II. Brno: MSD, 2004.
- Mareš, J.: Přehled kvantitativních metod pro diagnostiku psychosociálního klimatu školy II. in: JEŽEK, S. (ed.): Psychosociální klima školy III. Brno: MSD, 2005.
- Mareš, J. Diagnostika sociálního klimatu školy. In Ježek, S. (ed.), Psychosociální klima školy I. Brno: MSD 2003.
- Mertin, V., Krejčová, L.: Metody a postupy poznávání žáka: pedagogická diagnostika. 1.vyd.Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012